

EKSPRES!

BLISKI ISTOK

ZA MIR JE POTREBNO TROJE

Izrael će verovatno nastaviti da pokušava da suzbije moć Hezbolaha. To znači da će libanski sukob predstavljati stalnu pretnju koja bi mogla da poremeti pregovarački proces SAD sa Teheranom. To je još jedan primer razlike u pogledu između saveznika koji su započeli rat sa Iranom

SVETSKA ORGANIZACIJA
UJEDINJENE NACIJE PRED BANKROTOM

GOVORE I PIŠU DR MILADIN ŠEVARLIĆ, VUK VELEBIT, SLAVIŠA PAVLOVIĆ, NEBOJŠA JEVRIĆ

**Prof. dr
Miladin
Sevarlić**

- agroekonomista -

Izgubili smo bitku za selo, ali ne i za centre seoskog razvoja

U periodu od 1960. godine, kada je bio jedini potpuni popis poljoprivrede u bivšoj Jugoslaviji, pa do 2012. godine, kada smo imali prvi potpuni popis poljoprivrede u Republici Srbiji bez Kosova i Metohije sa zvezdicom, mi smo izgubili milion i po hektara korišćenog poljoprivrednog zemljišta. Ako je površina dovoljna za prehrambenu obezbeđenost jednog stanovnika 20 ari, kada pomnožite milion i po hektara sa pet potrošača po jednom hektaru, to je dovoljno za prehrambenu sigurnost za 7,5 miliona potrošača

RAZGOVARAO

MARKO R. PETROVIĆ

FOTO

MARKO STEVANOVIĆ

➤ Uz ime Miladina Ševarlića možete da stavite mnogo toga – bio je profesor na Poljoprivrednom fakultetu i šef katedre za ekonomiku poljoprivrede, počasni profesor VolGAU iz Volgograda, počasni predsednik Društva agrarnih ekonomista Srbije, predsednik Saveza poljoprivrednih inženjera i tehničara Srbije, predsednik UO Društva srpskih domaćina, poslanik u II. sazivu Skupštine Srbije. Lično je, verovatno, najponosniji što je „izgubio“ da u 169 opština i gradova u centralnoj Srbiji jednoglasno bude usvojen tekst Deklaracije o GMO. U Skupštini Srbije, na žalost, nije naišao na podršku.

Povrh svega, profesor dr Miladin Ševarlić jedan je od najboljih poznavalaca sela i problema sa kojima se suočava srpska poljoprivreda. Zato razgovor sa njim počinjemo pitanjem šta je glavni problem srpske poljoprivrede, da li je organizacione ili tehnološke prirode?

„Višedecenijska zapostavljenost. Od '70-ih kada su postojali takozvani zeleni planovi i finansiranje iz primarne emisije, poljoprivreda je posle toga pošla nizbrdo. Danas je prvo demografski uništena, razbijeni su veliki sistemi koji su bili nosioci inovacija, novih sorti, novih rasa stoke, novih teh-

nologija... Uništeno je zadrugarstvo bez koga individualni sektor ne može da egzistira i unazađena su sela, koja čak više i ne postoje. Poslednji put tri kategorije naselja (seoska, gradska i varošice) imali smo u popisu 1981. godine, od tada u svim popisima stanovništva, domaćinstava i stanova od 1991, 2002, 2011. i 2022. godine, imali smo samo dve kategorije naselja – gradska i ostala (bivša seoska i varošice). Ja imam običaj da kažem za ova 'ostala', (za)ostala.“

Zbog čega su nestala ta seoska naselja?

„Nestala su zbog toga što smo imali sistem uravnilovke u pogledu subvencija. Da krenemo od zemljišta, pošto je zemljište majka svih stvari. Njegova sestra je voda, a brat je vazduh. Ta tri prirodna resursa daju ambijent za ekološki odgovarajuću proizvodnju. Poenta je u tome da su zemljišta različitog kvaliteta i različitih kategorija. U poljoprivredi razlikujemo oranice i bašte, voćnjake, vinograde, livade i pašnjake. To je korišćeno poljoprivredno zemljište. Pored toga imamo neplodna zemljišta, reke, bare, trstike, šumsko zemljište... Kada je reč o obradivom zemljištu, poenta je da se za sve njegove kategorije daje isti iznos subvencija po hektaru, nezavisno od toga da li je oranica ili livada. Drugi aspekt je da i u okviru iste kategorije korišćenja, oranica

na primer, imamo razlike u klasama. Svaka od tih kategorija zemljišta ima osam klasa. Od prve do četvrte su zemljišta bolje klase, od pete do osme su zemljišta lošije klase. Na teritoriji Vojvodine 95 odsto zemljišta nalazi se u prve četiri klase, a u centralnoj Srbiji više od 60 odsto su zemljišta koja su lošijih klasa. I kada vi date onome u Somboru, recimo, 12 hiljada dinara po hektaru podsticaja, on na černozemu prve klase već u startu ostvaruje proizvodnju koja je barem 50 odsto veća nego čak i sa zemljišta prve klase negde u planinskom području, mada su ona retka. Decenijama se stvarala ta razlika u ekonomskom položaju, tako da su poljoprivrednici u brdsko-planinskom području bili neodrživi. Da je bilo razuma, pa da se shodno tome daje za prvu klasu 12 hiljada, a za svaku narednu više prema koeficijentima po kojima se inače obračunava porez na katastarski prihod od zemljišta koje pripada lokalnim samoupravama, onda bi u pogledu demografskog stanja po selima bilo potpuno drugačije.“

Onda bi i ljudi u brdskim selima imali računa da ostaju i obrađuju zemljište...

„Oni koji imaju sedmu i osmu klasu imali bi sedam puta više podsticaja i ekonomski bi mogli da opstanu na tom zemljištu. Na žalost to nije bio slučaj i oni su ekonomski devastirani. >>

„
Rekao sam da
nemamo
sela, nego
(za)ostala
naselja. I ko
voli da živi
u zaostalim
naseljima

U periodu od 1960. godine, kada je bio jedini potpuni popis poljoprivrede u bivšoj Jugoslaviji, pa do 2012. godine, kada smo imali prvi potpuni popis poljoprivrede u Republici Srbiji bez Kosova i Metohije sa zvezdicom, mi smo izgubili milion i po hektara korišćenog poljoprivrednog zemljišta. Ako je površina dovoljna za prehrambenu obezbeđenost jednog stanovnika 20 ari, kada pomnožite milion i po hektara sa pet potrošača po jednom hektaru, to je dovoljno za prehrambenu sigurnost za 7,5 miliona potrošača. Mi danas nemamo toliko stanovnika. Ali, izgubili smo tržište za izvoz naših proizvoda u inostranstvu za 7,5 miliona potrošača.“

Kako smo izgubili tih milion i po hektara?

„Jedan deo zemljišta u brdsko-planinskom području vratio se svojoj prirodnoj nameni, postale su šikare i šume praktično za 30 godina.. Posle pet godina, ako ga ne koristite, obradivo poljoprivredno zemljište ne računa se u korišćeno poljoprivredno zemljište. Po isteku pet godina menja kategoriju korišćenja. Drugo, oduzete su ogromne površine zemljišta za infrastrukturu, puteve, pruge, za akumulaciona jezera, za gradska naselja, za turistička naselja itd. Pogledajte samo šta je napravljeno od livada na Zlatiboru i na Kopaoniku, pa sada u poslednje vreme i na Vlasini, a nagoveštaj je i za Taru.“

Nadam se da do toga neće doći, ali...

„Više nikome ne verujem. To je od 2012. do 2022. godine još 200 hiljada hektara. Uzmite samo da je minimalna širina auto-puta 25 metara, sa ogra-

dom. Na kilometar dužine, to je 25 hektara? A ako još računate 400 metara vazdušne linije sa jedne strane i sa druge strane auto-puta zbog aerozagadenja sa izduvnim gasovima, tu bi trebalo praktično gajiti samo ono što ide za neku industrijsku preradu, a ne za ishranu stoke i za ishranu ljudi. Koliki je to gubitak? A da ne računamo obilaznice, petlje, prišipetlje...“

Da ne misli sada neko da ste protiv auto-puteva.

„Ne, ne, pazite da vam kažem, to je druga stvar. Zašto su svi auto-putevi kod nas građeni po najkvalitetnijem zemljištu? Zato što je ravno i auto-putevi su tu najjeftiniji. A zbog toga što nije bio javnih tendera, nego su bili tajni ugovori, imamo najskuplje auto-puteve. Ja sam bio jedini poslanik u sazivu od 2016. do 2020. godine koji je glasao protiv Moravskog koridora. Pitao sam Zoranu Mihailović kao tadašnju ministarku – postoji li izvođački projekat? Kaže – da. Koliko hektara zemljišta izuzimate za taj auto-put i sa koje obale Morave? I gde, kuda prolazi? Zar mora da ide pored Morave koja je nekada imala sistem za navodnjavanje. Imala je dve žetve godišnje. Dve berbe godišnje povrća. Zar nije mogao da se izmesti i da ide po brdima. Ali bilo je skuplje za gradnju. A sada je kilometar auto-puta 22,5 miliona evra, a još nije završen i verujem da će konačno biti 25 miliona evra po kilometru.

To je što se tiče zemljišta. Drugo, u procesu privatizacije nije izvršen deobni bilans kod bivših državnih kombinata, u koje su silom prilika uterane zemljoradničke zadruge da bi se napravili lokalni kombina-

„**Država radi, menja propise svake godine. To samo 'agrarni bizgovi' mogu da rade, baš ću taj termin upotrebiti. Zašto? Zato što nemaju blage veze o reprodukcijom ciklusima u poljoprivredi**

ti. Kada je došla privatizacija, nije izvršen deobni bilans da se zadrugama i zadrugarima vrati zemljište jer to je privatna svojina. Zadrugari su privatna lica. Oni su imali članske udele i to što su stvorili svojim radom i postojanjem zadruge, to je takođe privatna svojina. Dakle, 405 hiljada hektara zadrugnog zemljišta je nestalo.

Sa privatizacijom velikih kombinata...

„Jeste. Treće, od carice Marije Terezije pa nadalje, u Vojvodini postoje dva puta izvršene rekomasacije, a u centralnoj Srbiji nema ni 'k' od komasacije.“

To je ukрупnjavanje poseda.

„Grupisanje poseda, povećavanje, nije samo ukрупnjavanje nego i pravilan oblik par-

cele, da ne idete po krivinama, itd. Na teritoriji centralne Srbije prosečna veličina parcele je 43 ara. Šta će da radi traktor sa 100 konjskih snaga na 43 ara? On ne može da se okrene sa široko zahvatnim priključnim mašinama. A u Vojvodini imate parcele od pet hiljada hektara. Našteluje GPS i ide. Može da spava dok ne uključi tajmer da ga probudi.“

Kako rešiti taj problem?

„Komasacijom. Jer i nešto malo komasacija što je rađeno, recimo, u Pirotu, Knjaževcu, itd, nikada nije dovedeno do kraja. Zato što su po Zakonu o komasaciji sudije morale da budu predsednici komisija za komasaciju, kao pravnici da bi na licu mesta, na terenu donosili rešenja, presude itd. Svi oni, kada se završi komasacija

” Zadruga su dobre ukoliko imaju barem skladišta u svom resoru, da ne plaćaju jednog nakupca i posrednika bespotrebno itd. A poželjno bi bilo da imaju nešto od primarne prerade

odmah daju otkaz u sudu i idu u advokate i zastupaju ove koji su se posvađali u komasaciji.“

Sada se u Vojvodini prilikom rekomasacije čak dešava da se zemljište koje je već prošlo fazu konverzije iz konvencionalne u organsku proizvodnju – što je najmanje pet godina za biljnu proizvodnju, a tri godine u voćarstvu i vinogradarstvu – ponovo unose u komasacionu masu, a ne izdvajamo iz komasacione mase. I vi ste praktično uništili „objekat“ za proizvodnju koji je sertifikovan, kao kuća koja je izgrađena sa građevinskom dozvolom, tako je i parcela sa sertifikacijom za organsku proizvodnju praktično imovinska vrednost. Oni spoje i tu parcelu, sa drugom parcelom koja nema sertifikat, i ona više nema status za organsku proiz-

vodnju. Nonsensi se rade, bez obzira na žalbe. Postoji slepilo i gluvoća za zahteve seljaka.

Kakva je situacija sa navodnjavanjem?

„Situacija je katastrofalna jer se ulagalo samo u sisteme za navodnjavanje kanala Dunav-Tisa-Dunav, a recimo sistemi za navodnjavanje pored Zapadne Morave od Međuvršja pa do Katrge su uništeni i od Trstenika pa nadalje, a davali su dve berbe povrća godišnje. A u Vojvodini, umesto da korisnici vode plaćaju korišćenje vode po ceni koštanja održavanja, mi stalno ulazimo u reosposobljavanje kanala Dunav-Tisa-Dunav. Umesto da deo prihoda od povećanog prinosa tamo uzimamo i ulažemo u sisteme navodnjavanja i na drugim mestima. Imamo dve agrarne politike u AP Vojvodini i centralnoj Srbiji. Pokrajinski sekretarijat daje podsticaj za bušenje bunara, a u centralnoj Srbiji samo daju za opremu. A ko je taj ko će da izbuši bunar i koji je taj koji će da kupi cevi unapred, a ne zna da li će naći vodu, koji promer, koji kapacitet izdana, koje cevi na kojoj dubini. Jer vi morate da imate cevi koje mogu da izdrže različiti pritisak u barima. Dole, na 200 metara, ne može da bude cev ona koja je na 50 metara. Ali nema sluha zbog toga što su u centralnoj Srbiji udruženja poljoprivrednika vrlo loše organizovana, slaba, malobrojna su, svaštarska su. A u Vojvodini su većinom specijalizovana. I kada vam ustanu proizvođači mleka u Vojvodini sa farmama od 250, 300 i više grla, onda se trese zemlja. Kada vam ustanu proizvođači šećerne repe, suncokreta i soje, staju prerađivački kapaciteti, ako oni ne proizvode.“

»

Da li je rešenje u obnavljanju ili u jačanju zadruga?

„Zadruge su dobre ukoliko imaju barem skladišta u svom resoru, da ne plaćaju jednog nakupca i posrednika bespotrebno, itd. A poželjno bi bilo da imaju nešto od primarne prerade. Ili da napravimo zadruge koje će imati skladišta, obavezno, zbog lagerovanja proizvoda i manjih transportnih troškova u prikolicama od tri tone ili pet tona, a onda će u prerađivački kapacitet koji su 50 kilometara u radijusu voziti šleperima sa po 20 tona itd, da bi imali ekonomsku rentabilnost.“

Plastično govoreći, bilo bi dobro da zadruga ima ambar da skladišti žito, ali i mlin da ga melje.

„Jeste. I pakerice, itd. Ili ako se bave voćarstvom da imaju hladnjače, da imaju prerađivače za sokove itd. Ili barem tu primarnu preradu, pa da se stavlja u aseptičnu burad od po 200 litara i onda burad sa sirovinom voze u fabrike voćnih sokova. Isto je tako i kod stočarstva. Poenta je da imaju klanice, barem na regionalnom nivou. A bilo bi dobro da svaki od poljoprivrednika ko se bavi stočarstvom ima svoju privatnu sušionicu i da deo proizvodnje preradi i prodaje na svom gazdinstvu, da izbegne sve posrednike. I drugo, zato što je kvalitet naturalne proizvodnje na svom domaćinstvu potpuno drugačije od ove industrijske gde se dodaje hemija i sve ostalo.“

Em zdravije, možda ne baš jeftinije, ali u svakom slučaju kvalitetnije.

„Da. A danas imate brzu poštu, internet i sve ostalo možete to da prodate kako god hoćete.“

„Ulagalo se samo u sisteme za navodnjavanje kanala Dunav–Tisa–Dunav, a recimo sistemi za navodnjavanje pored Zapadne Morave od Međuvršja pa do Katrge su uništeni, i od Trstenika pa nadalje, a davali su dve berbe povrća godišnje

Možda bi bilo prejako da kažemo da država ne radi ništa kad je reč o poljoprivredi...

„Radi, menja propise svake godine. To samo 'agrarni bizgovi' mogu da rade, baš ću taj termin upotrebiti. Zašto? Zato što nemaju blage veze o reproduktivnim ciklusima u poljoprivredi. Koliko traje reproduktivni ciklus za proizvodnju crnog luka?“

Ne znam.

„Tri godine. U prvoj godini iz glavice dobijate seme. Druge godine od semena dobijate arpadžik, koji se sadi. I treće godine iz tog arpadžika koji se sadi dobijate crni luk. Kod oraha, rok eksploatacije je 50 godina. Zasadite parcelu sa sadnicama oraha, dvogodišnje po pravilu, jer je sigurnije zbog primanja i svega ostalog

i praktično počinje rodnost u šestoj, sedmoj, osmoj godini ili eventualno desetoj. Imate vek eksploatacije 40 i kusur godina. Orah je jedina voćna vrsta čija je likvidaciona vrednost na kraju veka eksploatacije veća od ukupne vrednosti prihoda za ovih 40 godina. Jer je orahovo stablo izuzetno cenjeno.“

Imate i građu.

„Imate furnir za intarzije, ukrašavanje stolova, nameštaja i svega ostalog. U celokupnom voćarstvu i vinogradarstvu vi morate računati na sedam godina stabilnosti jer tek od pete godine, praktično, izuzev ovog sitnog voća malina, kupina, jagoda, itd, vi nemate prinose. Nije slučajno u Evropskoj uniji da se mere agrarne politike i agrarni budžet donose unapred za sedam godina. Upravo zbog toga.“

Pominjali ste subvencije. Bila je priča o tome da ljudi koji su vlasnici zemljišta, i ako ga daju u zakup, uzimaju subvencije, a ne oni ljudi koji su zakupili zemljište i obrađuju ga.

„Pitanje toga je diskutabilno. Po pravilu bi trebalo da zemljište obrađuju oni koji ga imaju. Ali dešava se da, recimo, u vreme kada se išlo u vojsku, ode radno sposoban u vojsku, nema ko da radi. Umre domaćin, nema ko da radi. Razboli se, ode na operaciju... Pitanje da li treba u jednoj godini to menjati i ulaziti u problematiku pogotovu sada sa registracijom. Ako je reč o dugoročnom zakupu – da. Treba sklopiti ugovor jer onda država ima i porez na prihod od zakupa zemljišta. Ali država sada prvi put ima i PDV od 20 odsto na

”**Od carice Marije Terezije pa nadalje, u Vojvodini postoje dva puta izvršene rekomasacije, a u centralnoj Srbiji nema ni 'k' od komasacije**

subvencije. Znači, subvencije nisu više 15 hiljada dinara po hektaru, nego su 15 hiljada minus 20 posto, odnosno 12 hiljada. Jer je PDV 20 posto na svu robu koja se kupuje, mineralna đubriva, pesticidi...

Poseban problem je to što naši kvaziagrarni stručnjaci računaju u podsticaje i 75 posto donacija Evropske unije za IPARD projekte koji se daju krupnim gazdinstvima za veće inovacije i projekte veće vrednosti. Po ugovoru između Evropske unije i Srbije, kao i sa svim drugim zemljama što je bilo u pretpristupnom periodu, domicilna država dužna je da obezbedi 25 posto iz sopstvenih sredstava. Prema tome tih 25 posto mogu da izdvoje iz poreskih prihoda državnih budžeta, a onih 75 posto ne mogu da ulaze u agrarni budžet. A ovi to knjiže kao da je njihovo, sve što je u agrarnom budžetu... Ja pitam i zašto se subvencije za mleko ne isplaćuju mesečno? Imamo elektronsku obradu, imamo sve podatke, itd. Zašto se subvencije za mleko ne isplaćuju direktno poljoprivrednim proizvođačima, a ne mlekarama. Ne proizvode mlekare mleko. One vrše preradu. Jer, pitanje je koju količinu otpkupnog mleka prikazuju mlekare. Garantujem da mlekare prikazuju barem 10 posto mleka više zato što koriste mleko u prahu koje miksuju sa ovim mlekom i naplaćuju subvencije i za to. A zašto ne bi isplaćivali proizvođačima mleka mesečno bez posrednika, šta će im posrednici kada imaju namenske račune za svakog vlasnika gazdinstva.“

Kako da se zemljište koje je izgubljeno, tih milion i po hektara ponovo vrati u poljoprivredno?

„Moj savet svim poljoprivrednicima jeste da zemljište daju i bez ikakve naknade, komšijama, rođacima, susedima, prijateljima, nekome ko hoće da radi i da ga obrađuje, samo da mu održe prirodnu plodnost. Da ga održe u upotrebljivom stanju. Ali prvo komasacija. Drugo, izuzev u građevinskim zonama, uopšte ne bih dozvolio deobu parcela na manje od pola hektara.“

Znači, 50 ari minimum.

„Minimum 50 ari, što znači da sve ono što je ispod jednog hektara, 98 ari, ne bih dozvolio deobu.“

To mora da ostane u komadu.

„Neka imaju idealnu susvojinu, ne interesuje me, neka ovi pišu 50 posto, 50 posto, ali neka zajednički obrađuju. Neka obrađuje jedan jedne godine, a drugi druge. Neka obrađuju pola jedan pola drugi, ali da nema međe. Znaju oni gde je međa.“

Rekli smo na početku i da je selo demografski uništeno...

„Rekao sam da nemamo sela, nego (za)ostala naselja. I ko voli da živi u zaostalim naseljima. Mislim da smo izgubili bitku za selo, to je moje mišljenje, nemamo formalno pravno. Ali nismo izgubili bitku za centre seoskog razvoja, kao što smo nekad pravili. Pošto sam ja vodio taj projekat, odnosno bio predsednik Saveta za integralni ruralni razvoj Suvobora u Koštunićima. I mi smo uspeali za pet-šest godina da oko Koštunića, ceo podsuvohorski kraj, integrišemo u proizvodnju i da izgradimo prerađivačke kapacitete za proizvodnju rakijske, hladnjaču za malinu i voće, čak smo organizovali i tkalje da prave narodne rukotvorine... Izgrađena je crkva, obnovljena zdravstvena stanica, kupljen rendgen-aparat itd.“

Tu je bio general Jovan Čeko- vić?

„Da. 'Jugoimport' je stajao iza toga, ali to je bila dobra uloga vojske. Čak je trebalo da se rekonstruišu svi rovovi i sve tranšeje iz čuvene Suvoborske bitke, pa da pitomci Vojne akademije dolaze svake godine da tu provode obuku itd. Nažalost do toga nije došlo, ali je bilo sledeće: posle tri godine mi smo imali veći broj dece, i drugo, dolazila su dva autobusa radnika, svako jutro ih voze iz Gornjeg Milanovca i tri autobusa iz Čačka. I treće, seljaci su prestali da idu na pijac. Sve što su imali radnici iz Čačka i Gornjeg Milanovca su im kupovali i nosili za sebe, komšije i prijatelje – to je bila preteča 'brze pošte'! To je model koji je mogao da se razvije, kao regionalni centar seoskog razvoja, da ima povećan broj đaka za školu, zdravstvenu stanicu, poštu sa bankomatom, prodavnicu, servisnu radionicu za automobile i poljoprivredne mašine...“

Da se dotaknemo i GMO hrane. Zvanično, to je zabranjeno, ako se ne varam.

„Po zakonu o GMO iz 2009. godine zabranjen je uvoz, uzgoj, prerada, promet GMO i proizvoda od GMO. Zahvaljujući tome napisao sam tekst deklaracije u svega pet tačaka i krenuo u kampanju 2011. godine. Prvi put 30. januara 2013. godine u mom rodnom Čačku Skupština grada Čačka jednoglasno je usvojila Deklaraciju o GMO, a ne pamti se kada je neka tačka dnevnog reda jednoglasno usvojena. Usvojile su to kao prvu tačku dnevnog reda, jednoglasno, sve odborničke grupe bez obzira na partijsku pripadnost ili grupu građana. I to je odjeknulo. Sutradan je Savez pčelarskih

organizacija Srbije (SPOS) imao sednicu Upravnog odbora koji je u ime Skupštine doneo odluku o usvajanju već druge Deklaracije. U naredni ponedeljak Društvo srpskih domaćina (DSD) donelo je istu odluku. Na kraju zaključno sa 16. novembrom 2016. godine u 136 skupština opština i gradova od 169 u centralnoj Srbiji ili tih 80,5 posto od ukupnog broja lokalnih samouprava, jednoglasno je usvojen tekst te deklaracije. Oko 7000 odbornika koji su bliži narodu, koji se međusobno poznaju, ne mogu da donose odluke na štetu građana i da gledaju jedni druge u oči. Rođaci su, kumovi, prijatelji, komšije, itd. Prema tome ja sam zbog te Deklaracije i ušao u Skupštinu Srbije da bi izdejtvojavao da se ona usvoji i na državnom nivou. I 36 puta sam tekst Deklaracije predlagao, isti kao i ovaj, samo jedna tačka je bila različita, šesta tačka: 'Obavezuje se Narodna skupština da će prilikom izmene i dopune Zakona o GMO ili donošenja novog Zakona o GMO prethodno da sprovede referendum na kome će se građani izjasniti da li su 'za' ili 'protiv' uvoza, uzgoja, prerade i prometa GMO proizvoda u Srbiji'. Ni posle 36 puta predlaganja ja nisam uspeo da tu tačku uvrste u dnevni red i razmatraju, a ne da donesu odluku. Nikada nisam dobio podršku od 250 poslanika, dobio sam samo između četiri i 11 glasova. Znači, ni moja poslanička grupa Dveri nije cela glasala. Nijedna opoziciona grupa nije glasala cela. Što govori o otuđenosti poslanika i njihovoj podređenosti i idolo-poklonstvu partiokratskim liderima, od kojih ne smeju ni da pisnu, a njihovi predsednici od stranih GMO lobista. I zato mislim da nam, sve dok postoji

”
Danas je poljoprivreda prvo demografski uništena, razbijeni su veliki sistemi koji su bili nosioci inovacija, novih sorti, novih rasa stoke, novih tehnologija... Uništeno je zadrugarstvo, bez koga individualni sektor ne može da egzistira

partiokratski sistem, nema pomoći. Narod se ne pita ni ko će biti na listi, nemaju pravo ni da predlažu. Narod samo kao ovce glasa i ne pita se ni za smenu, ni za šta. Kada se narod bude pitao da predlaže od člana sa-

veta mesne zajednice, preko odbornika u opštini i gradu, do poslanika u pokrajinama i republici, ali i da ga smenjuje i da zna ko mu je poslanik, biće potpuno drugačija situacija.

Imamo zakon o GMO i ima-

mo ovih 136 deklaracija. Više od četiri petine lokalnih samouprava se izjasnilo. Nas su iz Evropske konferencije regiona bez GMO 2018. godine pozvali u Berlin, na devetu regionalnu konferenciju regiona bez GMO da obrazložimo kako smo to uspeli, nije im bilo jasno. To niko u svetu nije uradio. I zahvaljujući tome mi možemo da uvedemo takozvane necarinske barijere. Carinske ne možemo, ali možemo necarinske barijere. Garantujem da 95 posto uvoza mesa, mleka, jaja i preradevina od mesa, mleka i jaja, životinja u čijoj je ishrani korišćen GMO, možemo da zabranimo uvoz na osnovu toga. To su necarinske barijere i tu ne smeju da nam zabrane ništa. Kao što nama zabranjuju, recimo, zaustavljaju u Hrvatskoj kontigent bresaka sa ostatkom nekog pesticida koji se ne primenjuje u Evropskoj uniji. To nije carinska barijera, to je necarinska barijera. Tako i mi ovde možemo da kažemo – molim, ne možeš to što je proizvedeno na bazi GMO. I onda bismo napravili konkurentnost našim proizvođačima i povećali snabdevenost našeg tržišta našim proizvodima. I održali zdravstvenu sposobnost našeg stanovništva. Organsko mleko ide pre svega za đačke kuhinje i za bolnice. Zašto mi u Srbiji nemamo organsko mleko? A izvozimo iz Srbije na tržište Crne Gore mleko koje je po istim standardima kvaliteta kao u Evropskoj uniji.

Imamo li strategiju razvoja poljoprivrede?

„Strategija razvoja poljoprivrede je nova od 2025. do 2034. godine. I nažalost, u godini razmatranja i javnih rasprava o toj strategiji pojavljuje se Vučićeva Strategija

razvoja Srbije u 10 tačaka, a poljoprivreda nije ni 'deveta rupa na svirali', nego je na 10. mestu. A poljoprivreda je jedini zeleni rudnik i to obnovljiv svake godine. Da bi se u prirodi stvorio jedan santimetar oraničnog sloja u zavisnosti od pedologije, klime i uticaja čoveka itd, treba da prođe između hiljadu i 10 hiljada godina. To znači za 20 santimetara, koliko se koristi u ratarskoj proizvodnji, treba da prođe između 20 hiljada i 200 hiljada godina. 20 santimetara oraničnog sloja za poljoprivredu. I vi to uništite auto-putem i ne znam čime sve. A za voćarstvo i vinogradarstvo treba barem 60 santimetara, to je između 60 hiljada i 600 hiljada godina. Podelite to sa 75 godina koliko je prosečna starost u svetu, koliko je to generacija.

Dalje, mi imamo u Vranjskoj Banji, ako se ne varam, 98 stepeni Celzijusa na izlazu izvora temperaturu vode. Tu je nekada postojao staklenik za povrće i cveće. Danas nema ništa. U Jošaničkoj banji izvor vode od 78 stepeni, seljaci dovoze svinje tu i šure, da ne greju vodu, žene za Vaskrs dođu tu i kuvaju jaja. Ubace u vreću i kuvaju jaja za Vaskrs. Umesto da smo taj izvor kaptirali i napravili staklenike u dolini Jošaničke reke i snabdevali sve turiste na Kopaoniku sitnim voćem i povrćem, a ne uvozili 'ž' kvalitet iz Albanije, Turske, Egipta itd, i zaposlili naše ljude, smanjili troškove transporta... U svetu se sada razvija model da u ugostiteljskim objektima možete da jedete samo ono što je proizvedeno u arealu od 50 kilometara. Neću da mi se hrana vozi deset dana. To više nije hrana, to je đubre, bez obzira na to što postoje rashladni sistemi itd“ <